

TORSTI HYYRYLÄINEN, *Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti*

HANNU KATAJAMÄKI, *Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta, aluetiede-oppiaine*

SIRKKU PIISPANEN, *Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti*

VESA ROUHIAINEN, *Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti*

Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ilmeneminen kylätoiminnassa

TIIVISTELMÄ

Tarkastelemme suomalaisen maaseutupolitiikan nykyisen verkostomaisen toimintatavan suhdetta kylätoimintaan *neoendogeenisen* maaseudun kehittämisen teoreettisessa kehyksessä. Huomio kohdistuu ulkosyntyisten, *ekso-geenisten*, ja sisäsyntyisten, *endogeenisten*, tekijöiden toisiinsa kietoutumiseen. Tarkasteluun nousevat välitysmekanismit eli instituutiot ja prosessit, joissa hyvin erilaiset toimijat hakevat kumppanuuksia ja pyrkivät yhteisiin strategiaan päämääriin maaseudun kehittämisessä. Tässä asetelmassa erityisen tärkeitä ovat paikallisten toimijoiden osallistuminen ja toiminta kumppanuuksissa. Tutkimusaineistona on valtakunnallinen Kylätoiminnan tila 2010 -kysely.

Kylätoiminnan kytkeytyminen laajempaan maaseudun kehittämissuunnitelmiin ja julkiseen rahoitukseen on tarkoittanut sekä kyläsuunnittelun että hanketoiminnan korostumista. Analyysimme mukaan neoendogeenisen maaseutupolitiikan ideaali ei ainakaan kylätoimijoiden kokeman perusteella täysin toteudu. Hankkeita vierastetaan byrokraattisina. Välitysmekanismit ja -prosessit eivät toimi riittävän hyvin. Myös kuntien välittäjäroolia maaseutupolitiikan kokonaisuudessa olisi tarkasteltava uudelleen.

Ymmärrämme kylätoiminnan kansalaisten paikkaperustaiseksi yhteistoiminnaksi, jonka avulla pyritään parantamaan omia elinoloja sekä edistämään paikallista kehitystä. Tutkimuksemme keskiössä on kylätoiminnan vuorovaikutteinen kytkeytyminen maaseudun kehittämisen hallinnollisiin ja ohjelmallisiin prosesseihin. Analysoimme kylätoiminnan ja maaseutupolitiikan vuorovaikutusta paikallisten kylätoimijoiden valtakunnallisessa postikyselyssä antamien vastausten perusteella.

Edellinen kylätoiminnan aktiiveille osoitettu valtakunnallinen postikyselyyn perustuva kokonaistarkastelu julkaistiin lähes kaksikymmentä vuotta sitten (Laurila 1993). Kylätoiminnan tutkimus on tämän jälkeen ollut sirpaleista ja tiedot kylätoiminnan laajuudesta ja kiinnostumisesta yhteiskunnallisiin käytäntöihin ovat jääneet epäselviksi. Kylätoimintaa koskevan, kattavan ja kokoavan tiedon tarve on tullut esiin esimerkiksi pohdittaessa kansalaisvaikuttamisen uusia mahdollisuuksia maaseudulla. Suomen kylätoiminta ry:n julkaisemassa kylätoiminnan ja Leader-ryhmien valtakunnallisessa ohjelmassa (Suomen kylätoiminta 2008) tarjotaan paikalliselle tasolle vastuuta ja uusia tehtäviä. Vasta kylätoiminnan kokonaistarkastelussa saadaan käsitys näiden kaavailujen realistisuudesta.

Tutkimuksemme laajempaan perusteluna on tarve saada ajantasainen kokonaiskuva kylätoi-

minnan nykytilasta. Vuonna 2009 käynnistynyt *Kylätoiminnan tila ja kansalaisosallistuminen* -tutkimus (ks. Hyyryläinen ym. 2011), jonka osa tässä artikkelissa käytetty kyselyaineisto on, korjasi tilannetta. Valtakunnallinen aineisto tarjosi mahdollisuuden tutkia myös kylätoiminnan ja maaseutupolitiikan suhdetta. Tämä suhde on käytännössä tiedetty läheiseksi, mutta sitä ei ole aiemmin tutkittu näin laajalla aineistolla.

Uudesta monikansallisesta lähestymistavasta, sektorirajoja ylittävistä kumppanuuksista sekä hankkeita ja verkostoja korostavasta maaseutupolitiikasta on tullut eurooppalaistuneeksi kutsutun maaseutupolitiikan ydintä. Se kytkeytyy myös tiiviisti erityisesti politiikka-, alue- ja hallintotieteiden piirissä käytyyn laajaan keskusteluun uudesta hallinnasta (new governance). (Hyyryläinen & Rannikko 2000a: 13–20; Shucksmith 2010.)

Käytämme teoreettisena kehyksenä englantilaisten maaseutututkijoiden muotoilemaa *neoendogeenisuuden* (uussisäsyntyisyyden) käsitettä. Sen avulla kuvaamme maaseudun kehittämisen uutta tulkintaa, joka yhdistää endogeenisten (sisäsyntyisten) ja eksogeenisten (ulkoisten) kehitystekijöiden merkityksiä ja erittelee niiden yhteisvaikutusta maaseudun kehittämisessä. Päähuomioimme artikkelissa kohdistuu suomalaisen kylätoiminnan käytäntöjen empiiriseen tarkasteluun.

Teoreettisen osuuden jälkeen tarkastelemme historiallisesti ekso- ja endogeenisten tekijöiden muovaamaa yhteistoimintaa suomalaisella maaseudulla, jotta lukija pystyy paikantamaan, mihin maaseudun yhteistoiminnan kehityksen vaiheeseen nykyinen kylätoiminta sijoittuu. Tämän jälkeen keskitymme maaseutupolitiikan uuden hallinnan prosessien ja kylätoiminnan suhteen eritteilyyn kyläaktiiveille lähetetyn valtakunnallisen postikyselyn tarjoaman aineiston avulla. Lopuksi pohdimme suomalaisen kylätoiminnan tulevaisuutta teoreettisen kehyksen ja empiiristen aineistojen pohjalta.

Neoendogeeninen tulkinta maaseudun kehittämisestä

Aluekehitystä koskevan, akateemisen keskustelun tärkeällä teemalla, sisäsyntyisten eli *endogeenisten*

(endogenous) ja ulkoa välittyvien eli *eksogeenisten* (exogenous) kehitysmallien pohdinnalla, on pitkä perinne, joka on vaikuttanut niin kehitysmaita kuin maaseutua koskevaan keskusteluun. Mallit edustavat erilaisia näkökulmia maaseudun kehitykseen. 1970-luvun lopulle saakka huomio keskittyi eksogeenisiin tekijöihin: korostettiin alueiden ulkoisiin riippuvuuksiin liittyviä rakenteita ja vaikutusyhteyksiä, taloutta sekä kasvukeskusten ja kaupungistumisen merkitystä. Erilaiset keskus-periferia-mallit olivat suosittuja. Maaseutu samautui tässä ajattelussa vahvasti maataloustuotantoon, ja maaseudun kehittäminen tarkoitti lähinnä maatalouden modernisointia ja tilakoon kasvattamista. Kehittämisen näkökulmana oli ylhäältä alas -periaate, jossa paikallisyhteisöt nähtiin kehittämisen kohteina, objekteina. (Ks. Frank 1971; Stöhr & Taylor 1981; Saartenoja 2004: 74–82.)

Uuden näkökulman tuoneet endogeenisen kehityksen mallit korostivat alueperustaisuutta, paikallisia voimavaroja, yrittäjyyttä ja maaseudun monimuotoisuutta (Ward ym. 2005). Endogeeniseen kehittämiseen liittyi vahva alhaalta ylös -näkökulma, jossa paikallisyhteisöt tulkittiin oman tulevaisuutensa omaehtoisiksi rakentajiksi, subjekteiksi. Keskustelut sisäsyntyisistä prosesseista olivat keskeisiä maaseudun kehittämistä koskevan ajattelun muutoksessa, joka lopulta kehittyi OECD:nkin (2006) näkyvästi edistämäksi, uudeksi maaseutupolitiikan paradigmaksi. Paradigma on ollut vahvasti myös Leader-metodin muotoutumisen taustalla (esim. Hyyryläinen 2007).

Michael Woodsin (2006) mukaan alhaalta ylös -lähestymistavasta ja alueperustaisuudesta on tullut maaseudun kehittämisen vallitseva paradigma. Hän kuitenkin viittaa aiheesta käytyyn kriittiseen keskusteluun ja toteaa, ettei lähestymistapa ole läheskään ongelmaton: yhteisöllisyys ei ole lääke kaikkiin maaseudun ongelmiin. Vaihtelevien paikallisten vahvuksien seurauksena kaikilla alueilla ei ole samanveroisia sisäsyntyisiä edellytyksiä menestyä kovenevassa alueiden välisessä kilpailussa. (Woods 2006: 156.)

Newcastlen yliopiston tutkijat ovat osallistuneet maaseutupolitiikan paradigmanmuutoskeskusteluun ja esitelleet uussisäsyntyisyyden eli *neoendogeenisuuden* (neo-endogenous) käsitteen (Lowe ym.

1995; Ray 1999a, 1999b, 2000, 2001, 2003). Ekso- ja endogeenisten tekijöiden vaikuttaessa yhdenaikaisesti syntyy paikallisyhteisössä asetelma, jossa sisäiset ja ulkoiset vaikutteet sekoittuvat. Yhteiskunnallisen kehityksen nykytilanteessa sekoittuminen on erittäin monimutkaista.

Neoendogeenisuuden käsite syntyikin tilanteessa, jossa globaalit tapahtumat alkoivat vaikuttaa yhä suoremmin paikallisyhteisöihin. Tarvittiin käsitteellinen väline globaalin ja lokaalin kohtaamisen ilmenemisen analysoimiseen paikallisyhteisöissä. Neoendogeeninen lähestymistapa on hyödyllinen, kun on esimerkiksi tunnistettava maaseudun paikallisyhteisöjen taloudellisen erikoistumisen mahdollisuuksia.

Neoendogeenisessa tulkinnessa huomio kohdistuu erityisesti paikallisen osallistumisen instituutioihin ja prosesseihin. Kansalaistoiminnan näkökulmasta oleellista on pyrkimys parantaa paikallisyhteisöjen asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa itse monivaihteisiin ekso- ja endogeenisten tekijöiden vuorovaikutusprosesseihin. (Ward ym. 2005: 5.) Kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen osallistumiselle haetaan parempia institutionaalisia välineitä. Pyritään parantamaan osallistumismahdollisuuksia paikallisyhteisöjä koskeviin päätöksenteko- ja ohjelmaprosesseihin.

Lähestymistavan toteuttaminen edellyttää maaseutupolitiikassa uudenlaista organisoitumista. Tavoitteeksi muodostuu monitahoinen ja verkostomainen hallintaparadigma. Shucksmithin (2010) mukaan kyse on valtion roolin ja julkisen vallan muutoksesta. Siinä oleellisia ovat prosessit, joiden avulla julkinen valta pyrkii saamaan aikaan toimintaa, sitouttamaan toimijoita sekä edistämään kumppanuuksia alueellisessa ja paikallisessa kehittämisessä. Erityisen keskeisiä ovat uudet kumppanuudet, joissa julkiset, yksityiset ja yhteisölliset toimijat pyrkivät vuoropuheluun ja yhteistyöhön. Esimerkkinä uuden hallinnan institutionalisoinnista Shucksmith mainitsee Euroopan unionin kaikissa jäsenmaissa sovellettavan Leader-metodin, jonka piiriin kuuluu nykyisin yli 2000 paikallista toimintaryhmää.

Aluekehittämisen ikaikainen kysymys on yli-paikallisten ja paikallisten tekijöiden keskinäisestä painottamisesta. Kansalaisia objekteina kohtelevat,

keskitetyt standardiratkaisut johtavat kaavamaisiin käytäntöihin, jotka eivät kunnioita paikallisyhteisöjen erilaisuutta. Toisaalta liiallinen tukeutumisen pelkästään paikallisuuteen vähättelee ylipaikallisten vaikutusyhteyksien merkitystä. Tulkitsemme neoendogeenisen kehittämisparadigman edustavan ”kolmatta tietä”. Siinä pyritään ottamaan huomioon eksogeenisten ja endogeenisten tekijöiden samanaikainen vaikutus paikallisyhteisöissä.

Ekso- ja endogeeniset tekijät suomalaisen maaseudun yhteistoiminnallisuuden muotoutumisessa

Suomessa vaikeat maantieteelliset olosuhteet korostavat yhteistyön ja luottamuksen tärkeyttä. Yhdessä tekeminen on kautta historian ollut maaseudun resurssi, joka on tehnyt mahdolliseksi esimerkiksi yhteisvainioiden viljelemisen ja kaskeamisen. Yhteistyön muodot ovat vaihdelleet alueittain, mutta alueperustaisuuden eetos ja usko endogeenisten kehitysprosessien vaikuttavuuteen on elänyt vahvana (Katajamäki & Kaikkonen 1991).

Kansakunta syntyi kansalaistoiminnan ja yhdistyselämän vireytymisen myötä (Alapuro 1994). Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla syntyi 1880-luvulla nuorisoseuraliike, joka levisi pian valtakunnalliseksi. Myös osuustoiminta ja 1900-luvun alussa perustettu Maalaisliitto vaikuttivat maaseudun kehitykseen. Nuorisoseurojen, osuustoiminnan ja Maalaisliiton muodostama kulttuurin, talouden ja politiikan kolmiyhteys kiritti maaseudun etene- mistä. Maaseudun paikallisyhteisöihin alkoivat vaikuttaa myös ulkoa välittyvät tekijät ja alkoi tasa-painon etsiminen ekso- ja endogeenisten tekijöiden välillä. (Alanen 1976; Katajamäki & Kaikkonen 1991.)

Myös työväenliike sai maaseudulla jalansijaa, mutta sen merkitys ei yltänyt Itä- ja Pohjois-Suomen ”korpikommunismialueita” lukuun ottamatta edellä mainitun kolmiyhteyden veroiseksi. Ääriväestön kannatusta syrjäisillä maaseutualueilla on selitetty sosiaalisilla tekijöillä, joiden tuloksena syntyi vaistonvaraisen vasemmistolaisuuden valmius. Todennäköisempää kuitenkin on, että työväenliikkeen hajaantumisen vaiheessa 1920-luvulla

etenkin kommunismin kannatusta selitti, että osassa Pohjois- ja Itä-Suomea kommunistit onnistuivat valtaamaan sosialidemokraattisen puolueen piirijärjestön, jonka seurauksena aatteellista työtä pystyttiin maaseudulla tekemään tehokkaasti. (Laulajainen 1979: 144–148). Näin tulkittuna työväenliikkeen maaseudun paikallisyhteisöihin kiinnittymisen taustalla olivat eksogeeniset tekijät. Toisaalta maaseudun teollisuusyhdyksunnissa vaikuttivat työväenliikkeen vahvistumiseen myös endogeeniset tekijät (vrt. Katajamäki 1988).

Agraarimaaseutu saavutti suomalaisessa yhteiskunnassa poikkeuksellisen vahvan aseman 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun vuosikymmeninä. Maaseudun voimaa lisäsi se, että Suomen vientiteollisuuden tärkein raaka-aine eli metsät olivat suurimalta osaltaan talonpoikien omistuksessa. Metsäteollisuuden läpimurron jälkeen maaseutu alkoi 1800-luvun lopulta alkaen kytkeytyä yhä monipuolisempien ulkoisten vaikutusyhteyksien kautta kansallisiin ja maailmantalouden suhdanteisiin. (Katajamäki 1988.) Samaan aikaan kylissä oli vahvaa endogeenista vireyttä: nuorisoseurojen ohella oli urheiluseuroja, vapaapalokuntia, puolueiden paikallisosastoja, maamiesseuroja, kotiseutuyhdistyksiä sekä maa- ja kotitalousnaisten paikallisyhdistyksiä. Ekso- ja endogeenisten vaikutusyhteyksien vuorovaikutusta ei vielä 1900-luvun alussa pohdittu. Maaseutua suojaasi vahva taloudellinen ja poliittinen edunvalvonta, joka siivilöi merkittävän osan ulkopuolelta välittyvien tekijöiden haittavaikutuksista.

Maaseudun paikallisen institutionalisoitumisen näkökulmasta merkittävää oli kuntien perustaminen 1865 annetulla asetuksella, joka määrittä seurakuntien ja kuntien rajat samoiksi, säilytti kylien ja kunnan yhteyden läheisenä ja vakiinnutti näin Suomeen pienen yhtenäiskunnan mallin (Soikkanen 1966). Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus toteutui kunnissa vasta 1920-luvulla. Ennen tätä valtaosalla kansalaisista ei ollut kunnallista äänioikeutta. Valtaa käytti talonpoikien, tehtaanomistajien, pappien ja virkamiesten pieni paikallinen eliitti. Tämä kärjisti kuntien sisäisiä jännitteitä, jotka purkaantuivat traagisesti vuoden 1918 sisällissodassa.

Maaseudun rakennemuutos alkoi hiipimällä, mutta kiihtyi 1960-luvun mittaan huipentuen 1970-luvun alun vuosiin. Vahvat ulkopuoliset voi-

mat, kuten metsätöiden koneellistuminen ja maatalouden tehostuminen, ravistelivat maaseutua. Suuret ikäluokat eivät enää löytäneet paikkaansa maaseudulla. Käynnistyi suuri muutto keskuksiin ja Ruotsiin. Maaseudun perinteisissä järjestöissä muutos tuntui aktiivien määrän vähenemisenä. Nuorten määrän vähetessä kylien elinvoima heikkeni ja endogeenisten prosessien edellytykset hiipuivat dramaattisesti. Syntyi tilaus kylätoiminnalle, joka yhdistäisi maaseudun asukkaat uudelleen yhteistyöhön oman kotiseutunsa hyväksi ja edustaisi maaseudun uutta endogeenisuutta. Kylätoimintaidean tuominen perinteisen kylien kansalaistoiminnan rinnalle ei kuitenkaan ollut ongelmatonta. Sille oli määriteltävä oma, muita kyläaktiviteetteja täydentävä rooli. Samalla oli herätettävä oman kylän laaja-alaisesta kehittämisestä kiinnostuneiden asukkaiden mielenkiinto.

Uuden toimintatavan lokeroa alettiin hahmotella paikallisen kehittämisen ja alhaalta ylöspäin suuntautuvan omaehtoisuuden näkökulmista. Keskeisenä ajatuksena oli nostaa kylät kehittämisen kohteista omatoimiseksi kehittäjiksi. Erityinen rooli kylätoiminnan hahmottumisessa oli toimintatutkimuksen perinteestä ammentaneella Kylätutkimus 76 -hankkeella, jota koordinoi professori Lauri Hautamäki (Hautamäki 1980). Kylätoimikunnille rakennettiin roolia paikallisina kehittäjinä. Tarkoituksena oli, ettei uusi toimintamuoto tulisi kilpailijaksi perinteisten yhdistysten toimintakentille, vaan toisi lisäarvoa kokoamalla niukentumassa olevat resurssit kylän yhteisen edun nimissä.

Nykykäsittein ilmaistuna kylätoimikunnan rooliksi nähtiin toimia kyläläisten yhteistoiminnallisia suhteita ja luottamusta hyödyntävänä kumppanuutena, olemassa olevien ryhmien ja järjestöjen vuorovaikutuksen paikkaperustaisena foorumina. Kylätoiminta kiinnittyi vahvasti maaseudun yhteistyöperinteeseen ja sosiaaliseen pääomaan. Sen voi nähdä uutena vaiheena maaseudun yhteistyön kehityskulussa. Hautamäki korosti perinteisen yhteistyön lisäksi kylätoiminnan tulevaisuuteen suuntautumista ja suunnitelmallisuutta (Hautamäki 1979).

Kylätutkimus 76 -hanke loi kylätoiminnalle valtakunnallisen maineen ja perustan. Kylätoiminnan vahvuudeksi tunnistettiin paikallisuuteen kiinnittyvä

yhteistoiminta sekä kyläläisten välistä vuorovaikutusta ja luottamusta vahvistavat yhdessä tekemisen tavat. Kylätoiminnan tarkoituksena oli synnyttää elinvoimaisuutta valjastamalla yhdistävää sosiaalista pääomaa yhteiseksi hyväksi. Kylätoiminta levisikin parissakymmenessä vuodessa kaikkialle Suomeen. Saturaatiopisteen tämä sosiaalinen innovaatio saavutti 1990-luvun puolivälissä. Kylätoiminta oli tuolloin tunnettua koko maassa ja kylätoimikuntia oli noin 3100 (Hyryläinen 1994: 63).

Kylätoiminta tuli merkittäväksi 1980-luvun aikana muotoutumassa olleen maaseutupolitiikan kannalta. Hyvät esimerkit ja kokemukset paikallisen aktiivisuuden merkityksestä vahvistivat näkemystä kylätoiminnasta uudenlaisen, paikallisuutta ja alueperustaisuutta korostavan maaseudun kehittämisspolitiikan areenana, jolla kansalaisten osallisuudella on vahva asema.

Maaseutupolitiikassamme alettiin 1980-luvun lopussa omaksua eurooppalaisen maaseutupolitiikan uusia suuntauksia. Kylätoiminta sopi teoreettisen keskustelun näkökulmasta näihin virtauksiin hyvin, koska siinä korostuivat maaseudun sisäsynnyisiä kehitystekijöitä painottavat käytännöt. Kylätoiminta nähtiin tärkeänä osana maaseudun kehittämisspolitiikan uudistamista. Kylätoiminnan ja maaseutupolitiikan verkostoja alettiinkin Suomessa 1990-luvun alussa tietoisesti punoa yhteen.

Suomessa kylätoiminnan synnyllä ja sen akateemisella kehittelyllä 1970-luvun loppupuolella oli ilmeisiä yhtymäkohtia endogeenisestä kehityksestä käytyyn kansainväliseen keskusteluun. Kylätoiminnan kerronnassa endogeeniseen kehitykseen viitattiin ilmaisulla ”alhaalta ylöspäin”. Tulkitsemme kylätoiminnan aluekehittämiseen kytkemisen pyrkimykseksi liittää kylätoiminta laajempaan yhteyteen: kylätoiminta itsessään ei riitä, ellei se luo yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan. Tällä tavoin tunnustettiin myös eksogeenisten vaikutusyhteyksien tärkeys. (Vrt. Hautamäki 1979; 1989.)

Ajanjakso 1970-luvun puolivälistä 1990-luvun alkuun oli Suomessa maaseudun endogeenisen kehittämismallin rakentamisen ja konkretisoimisen aikaa. Näin suuri muutos tavassa ajatella ja mieltää maaseudun asema yhteiskunnassa ei tapahdu nopeasti tai ristiriidattomasti. Maaseutututkijoidenkin välille syntyi kiistoja, joiden taustalla oli ekso-

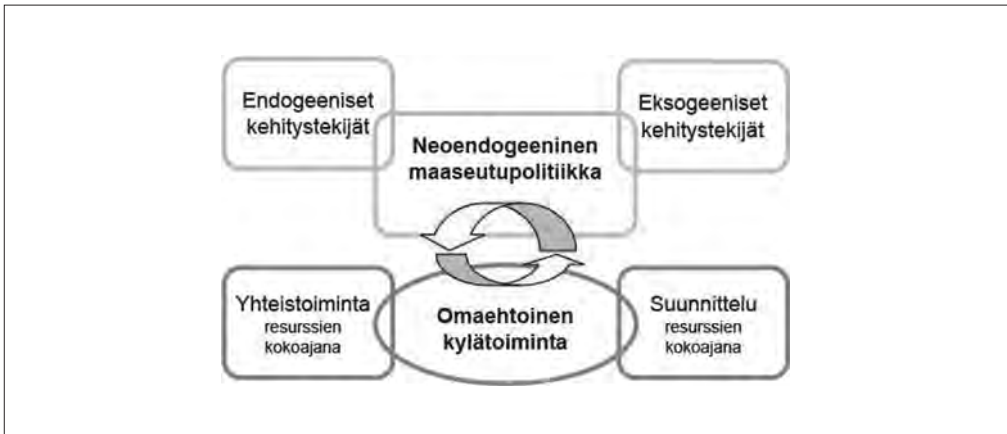
geenisten ja endogeenisten kehitystekijöiden painottamisen välinen jännite. Osa tutkijoista arvioi, että kylätoimintapuheessa korostetaan liikaa endogeenista kehittämistä ja oletetaan, että eksogeeniset rakenneyhteydet on mahdollista jättää huomioon ottamatta. (Ks. Rannikko 2003; Knuuttila & Rannikko 2008: 11).

Maaseutupolitiikan kontekstissa myös Hautamäki palasi alhaalta vai ylhäältäpäin -kysymykseen arvioidessaan kriittisesti tuoretta maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa vuonna 1996. Tuolloin monille oli ehkä yllätys hänen vahva argumentointinsa ylhäältä alaspäin -kehittämisen puolesta, koska oletuksena oli ollut, että kylätoiminnan isäksi kohotettu Hautamäki olisi vankka endogeenisen kehittämissparadigman kannattaja (Hautamäki 1996; ks. myös Kaikkonen & Hyryläinen 1999).

Kylätoiminta kytkeytyi suomalaisen maaseutupolitiikan muotoutumiseen kahdella merkittävällä tavalla. Ensinnäkin vuonna 1996 kylätoiminta kirjattiin maaseutupolitiikan tärkeäksi osa-alueeksi maaseutupoliittiseen kokonaisohjelmaan (Toimiva maaseutu 1996). Toiseksi toimintaryhmätyö vakiinutettiin Leader II-yhteisöaloitteen myötä osaksi suomalaista maaseutupolitiikkaa ja maassa käynnistettiin laajamittainen paikallisten kehittämissohjelmien valmistelu (ks. esim. Hyryläinen 2007). Kylätoiminta kytkettiin näin vahvasti yhdeksi maaseutupolitiikan välineeksi, minkä kautta kylätoimintaan alkoi tulla uusia eksogeenisiä vaikutteita.

Toimintaryhmätyön alkuaikoina rahoituksen pääosa suunnattiin yhteisöllisille hankkeille, joissa kylätoiminta oli tärkeä käyttövoima ja resurssi paikallista kehittämistä generoiville toimintaryhmille. Tällä tavoin haluttiin vahvistaa endogeenisiä prosesseja toimintaryhmätyössä. Todennäköisesti paikallisen toimintaryhmätyön nopea vakiintuminen Suomessa oli osaltaan myös valtakunnalliseksi laajentuneen kylätoiminnan ansiota, olihan suunnitelmallisen kehittämisen idea oman kokemuksen kautta tullut monille tutuksi jo ennen Leaderia.

Kylätoiminnan ja maaseutupoliittisen järjestelmän vuorovaikutteisuutta ei ole juurikaan pohdittu eksogeenisten ja endogeenisten tekijöiden välisen suhteen näkökulmasta. Neoendogeeninen näkökulma ei ole myöskään ollut suomalaisessa maaseutututkimuksessa kovin painokas, vaan keskustelua on

KUVA 1. Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ja kylätoiminnan vuorovaikutuksen tarkastelun asetelma

käyty paikallisuuden itseisarvon korostajien ja rakenneteoreetikkojen välillä (vrt. Kuukasjärvi 1993).

Tutkimusasetelma ja tutkimusongelma

Tarkastelemme 1990-luvulla Suomessakin vauhdittuneen maaseutupolitiikan uudenlaisen institutionalisoitumisen ja paikallisen kylätoiminnan välistä suhdetta. Keskiössä on kylien ja niiden asukkaiden toiminnan kytkeytyminen maaseudun kehittämisen hallinnollisiin ja ohjelmallisiin prosesseihin. Kylätoiminta edustaa tarkastelussamme paikallista kehittämistä, jossa endogeeniset ja eksogeeniset tekijät synnyttävät erilaisia jännitteitä ja mahdollisuuksia.

Määrittelemme kylätoiminnan ytimeksi kansalaisten paikallisen omaehtoisuuspyrkimyksen eli pyrkimyksen asettaa lähiympäristön – kylän – kehittämiseksi omia tavoitteita ja toteuttaa niitä. Tässä tehtävässä kyläläiset voivat käyttää sekä omassa hallinnassaan olevia voimavaroja että hyödyntää ulkoisia mahdollisuuksia. Perinteisesti tärkein omassa hallinnassa oleva voimavara on kyläläisten keskinäinen yhteistyö ja yhdessä tekeminen, kuten esimerkiksi talkoot. Tärkeimmäksi ulkoisten mahdollisuuksien hallinnan muodoksi kylätoiminnassa on sen alusta alkaen esitetty suunnitelmallista kytkeytymistä omaa yhteisöä laajempiin resursseihin. (Hyyryläinen 1994.) Tutkimusasetelma on esitetty kuvassa 1.

Omaehtoinen kylätoiminta on vapaata kansalais-toimintaa, jonka luova ja omaehtoinen luonne perustuu kansalaisten mahdollisuuden määrittellä itse yhteisen toimintansa tavoitteet. Keskitymme seuraavassa omaehtoisen kylätoiminnan kahteen keskeiseen piirteeseen, yhteistoiminnallisuuteen ja suunnitelmallisuuteen.

Kylätoiminnan yhteistoiminnallisuudella tarkoitamme asukkaiden keskinäistä yhteistyötä ja yhteishenkeä eli yhteisiä luottamus- ja merkitysrakenteita sekä kumppaneiden kanssa vastavuoroista yhteistyötä, jotka yhdessä muodostavat tärkeän omien voimavarojen hallinnan piiriin.

Yhteistoiminta tukee kylätoiminnassa asukkaiden yhteisiä tavoitteita ja pyrkimyksiä niiden toteuttamiseksi. Sisäsyntyisessä, endogeenisessä, vuorovaikutuksessa vahvistuu sekä toimintaan motivoituminen että sitoutuminen. Kylätoimijat eivät kuitenkaan toimi ja kommunikoi vain keskenään, vaan vuorovaikutusta haetaan nykyisin myös kylän ulkopuolisten kumppanien kanssa. Tähän pyrkimykseen liittyy myös kylätoiminnan suunnitelmallisuus.

Kylätoiminnan suunnitelmallisuuden tulkitsemme vuorovaikutus- ja kommunikointikäytännöksi, jossa kyläläiset sekä muotoilevat että viestittävät yhteisiä tavoitteita laajempaan alueelliseen kehittämisen kontekstiin tarkoituksenaan saada käyttöön uusia resursseja tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Näin ajateltuna suunnittelulla on kylätoiminnassa kaksi hallinnan funktiota: se on yhtäältä tapa ohjata yhteisön sisäistä tavoitteenasettelua ja toisaalta se on kommunikointia kumppanien kanssa, jotta syntyisi yhteyksiä laajempiin aluekehittämisen päämääriin ja voimavaroihin. Tarkastelemme suunnittelua seuraavassa erityisesti jälkimmäisessä merkityksessä, eli kyläläisten pyrkimyksenä saada uusia voimavaroja kommunikoimalla suunnitelmien kautta laajempien kehittämisspuhuntojen kanssa.

Maaseutupoliittisen järjestelmän näkökulmasta kyläsuunnittelun korostaminen merkitsee pyrkimystä ohjata kylätoimintaa poliittisesti toivottuun suuntaan. Kyläläisten kannalta kylätoiminnan kommunikointi suunnitelmien muodossa erilaisten ohjelmien suuntaan tarkoittaa käytännössä usein taloudellisten resurssien tavoittelua.

Neoendogeenisessa lähestymistavassa ajatellaan tarvittavan sisäsyntyisten ja ulkosyntyisten tekijöiden vuoropuhelua ja yhteisvaikutusta kylätoimintaan niin, että esimerkiksi kehittämissuunnitelmien kautta tapahtuva ohjaus motivoi, tukee ja resursoi kyläläisten omaehtoiseksi ja mielekkääksi kokemaa toimintaa.

Maaseutupoliittinen pyrkimys tukea kyläsuunnittelua sekä kyläyhdistysten rekisteröimistä on osa maaseutupoliittista ohjausta. Rekisteröimisen perusteena esitetään usein, että vain rekisteröity yhdistys voi hallinnoida omaa hanketta. Rekisteröityjä kyläyhdistyksiä oli Suomen kylätoiminta ry:n (SYTY) arvion mukaan vuonna 2009 yhteensä 2900 ja ei-rekisteröityjä kylätoimikuntia 1000 (Suomen kylätoiminta ry). Kyläsuunnitelmien tärkeyttä puolestaan korostetaan esimerkiksi uusimassa valtakunnallisessa kylien kehittämissuunnitelmassa (Suomen kylätoiminta 2008: 71; ks. myös Kumpulainen 2008). Voimassa olevia kyläsuunnitelmia oli vuonna 2009 yhteensä 1972 (Suomen kylätoiminta ry). Kaksi kolmesta rekisteröidystä kyläyhdistyksestä oli tehnyt kyläsuunnitelman tai jos lasketaan mukaan rekisteröimättömät kylätoimikunnat, sen oli tehnyt joka toinen kyläyhteisö.

Analysoimme maaseutupoliittikan ja kylätoiminnan vuorovaikutusta paikallisten kylätoimijoiden valtakunnallisessa postikyselyssä antamien vastausten perusteella. Tutkimuskysymyksen muotoilemme seuraavasti: Miten neoendogeenisen maaseudun

kehittämisen paradigmaan perustuva maaseutupoliittikka ilmenee kylätoiminnassa kylätoimijoiden kokemusten kautta tarkasteltuna?

Kylätoiminnan tila 2010 -tutkimusaineisto

Kylätoiminnan tila 2010 -kyselyaineisto kerättiin vuoden 2010 keväällä osana valtakunnallista *Kylätoiminnan tila ja kansalaisosallistuminen* -tutkimusta. Käytämme artikkelissa osaa tuosta aineistosta ja se on osa tutkimuksen julkaisuohjelmaa. (Ks. Hyryläinen ym. 2011.)

Kyselylomake lähetettiin kaikille tiedossa oleville kylätoimintaa harjoittaville rekisteröidyille ja rekisteröimättömille yhdistyksille. Kylien maakunnallisten yhteenliittymien, kuntien ja kylien verkkosivuilta kerättiin yhteensä 3 723 kyläyhdistyksen, kylätoimikunnan ja kyläseuran osoitteet.

Osoitteisto sisälsi eniten yhteisöjä, joiden nimessä mainitaan kyläyhdistys (1091) tai kylätoimikunta (850). Seuroja tai kyläseuroja oli yhteensä 513. Pelkästään kylän tai alueen nimi oli noin 450 yhdistyksellä (esim. Ravattilan kylä). Muita suurempia ryhmiä olivat asukasyhdistykset (163), nuorisoseurat (98), kylien yhteenliittymät (71) sekä maa- ja kotitalousseurat (72). Tämän lisäksi osoitteistossa oli erilaisia metsästys-, maaseutu-, ja kehittämissuhteita, yhteensä noin 30. Noin 150 vastaajalle lähetettiin suomenkielisen kyselylomakkeen ohella myös ruotsinkielinen lomake. Vastausaika oli 15.2. – 31.5.2010. Toista postitusta vastaamatta jättäneille ei tehty.

Kyselyyn vastasi 1 086 kylätoimijaa. Vastausaktiivisuus 29,2 prosenttia oli postikyselylle tavanomainen. Viittaamme tutkimusaineistoon symbolilla n eikä N, koska kadon suuruuden vuoksi kyseessä ei tavoitteesta huolimatta ole kokonaistutkimus. Tutkimusta koskettaakin omaehtoisen kansalaistoiminnan tutkimuksen yleinen ongelma: vastaajiksi saatavat valikoitua aktiivisimmat ja tietoisimmat. Siksi on arvioitava aineiston edustavuutta eli missä määrin vastaajat edustavat perusjoukkoa, kylätoimintaa harjoittavia yhteisöjä.

Aineiston edustavuutta voi arvioida eri näkökulmista. Kyselyyn vastanneista kyläyhteisöistä 72 % oli joskus tehnyt kyläsuunnitelman, kun koko

maassa sen on tehnyt noin puolet kaikista kylistä (Suomen kylätoiminta 2008: 23). Koska kyläsuunnitelmien tekoon on aktivoitu erityisesti kuluvalle ohjelmakaudella (2007–2013), niiden määrän voidaan olettaa viime vuosina kasvaneen. Kyläsuunnitelmien määrä kertoo näin aineiston edustavuudesta. Lisäksi 15 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei heidän yhteisönsä ole tehnyt koskaan kyläsuunnitelmaa eikä ole toteuttanut yhtään hanketta viiden viime vuoden aikana. Sen sijaan monet näistä olivat tehneet yhteistyötä mm. kunnan, metsästysseuran, seurakunnan tai kyläyhdistyksen kanssa. Kyläsuunnitelmia ja hankkeita hyödyntämättömät vastaajat edustivat eri maaseututyyppejä samassa yleisyysjärjestyksessä kuin koko vastaajajoukko. Kyselyn vastaajat eivät siten edusta vain kylätoiminnan aktiivisimpia yhteisöjä. (Ks. myös Hyryläinen ym. 2011.)

Kaksi kolmesta vastaajasta edusti rekisteröityä kyläyhdistystä, rekisteröimättömiä kyläyhdistyksiä 19 % ja loput (14 %) edustivat muita rekisteröityjä paikallisyhdistyksiä. Vastaajissa oli miehiä ja naisia suunnilleen yhtä paljon ja he vastasivat edustamansa yhteisön puolesta. Yhteisöt toimivat pääosin (54 %) väestömäärältään pienillä alle 300 asukkaan toiminta-alueilla. Yli 1 000 asukkaan toiminta-alueella toimi vain 11 % vastaajista.

Tilastolliseen käsittelyyn käytettiin SPSS (PASW) -ohjelmaa. Kustakin vastaajasta tallennettiin 172 numeerista muuttujaa käsittävä havaintoprofiili, johon kirjattiin myös 18 avoimen kysymyksen vastaukset. Analysoimme aineistoa teemoittain ja kysymyskokonaisuuksittain suorien jakaumien ja ristiintaulukointien avulla.

Tarkastelemme kylätoiminnan tilaa myös maaseututyyppeihin mukaan. Kunnat voidaan jakaa kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun. Kaupunkien läheinen ja ydinmaaseutu painottuvat Etelä- ja Länsi-Suomeen, harvaan asuttu maaseutu Itä- ja Pohjois-Suomeen. Kaupunkeja on jaottelun mukaan 55 (vuonna 2009). Näistä osa on varsin suuria pinta-alaltaan ja niihin kuuluu laajojakin maaseutualueita. Kaupunkien läheinen maaseutu, johon kuuluu 67 kuntaa, tarkoittaa työssäkäyntialuetta, josta kuljetaan päivittäin kaupunkiin työhön. Kaupungin läheisyys ilmenee nopeana väkilu-

vun kasvuna ja asutuksen leviämisenä, seutuistumisena. Ydinmaaseutu (107 kuntaa) on vahvaa alkutuotantoaluetta. Ydinmaaseudulla sijaitsee myös erikoistuneen alkutuotannon keskittymien ohella teollisuuden toimialakeskittymiä. Harvaan asutulla maaseudulla (119 kuntaa) maatalous ohenee, palvelut kaikkoon ja väki vähenee. (Suomen maaseututyypit 2006.)

Sijaintikuntansa ilmoittaneista 981 vastaajasta 26 % oli kaupungeista (eli kaupunkien maaseutu-alueilta), 13 % kaupunkien läheiseltä maaseudulta, 23 % ydinmaaseudulta ja 38 % harvaan asutulta maaseudulta. Kuntatiedon jätti ilmoittamatta 105 vastaajaa.

Kylätoiminnan yhteistoiminnallisuus ja suunnitelmallisuus

Tarkastelemme seuraavassa ensin kylätoiminnan yhteistoiminnallisia suhteita ja sitten kyläsuunnittelua tapana tavoitella ulkoisia taloudellisia resursseja. Tulkitsimme kyläsuunnitelmat viestinnän välineiksi, joiden avulla kyläläiset kommunikoivat tavoitteitaan erityisesti kylien kehittämisen potentiaalisille rahoittajille. Analysoimme tarkentuu ulkoisen rahoituksen hankkeisiin, joita tutkimme kylätoiminnan omaehtoisuuden ja eksogeenisten tekijöiden välisinä nivelyminä.

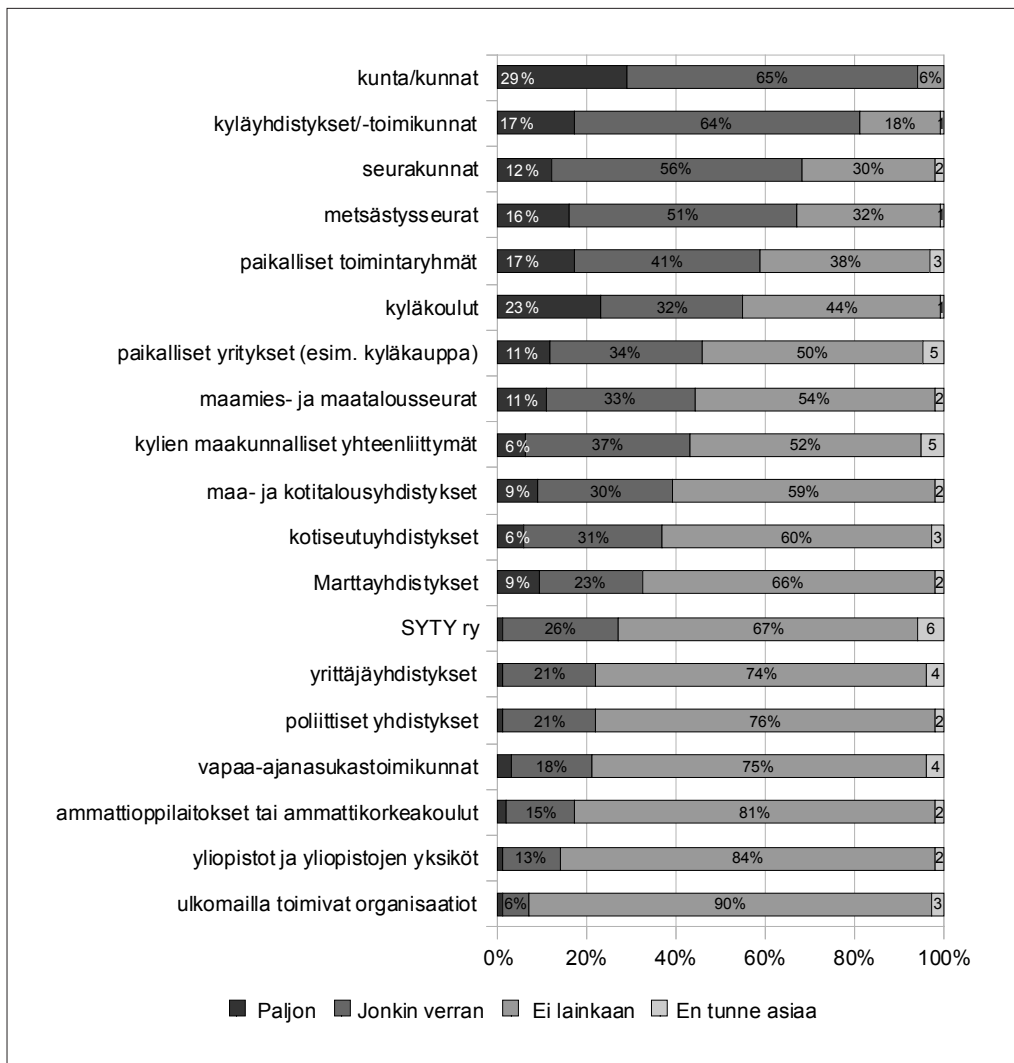
Yhteistoiminnallisuus

Kylätoiminnan tila 2010 -tutkimuksessa tiedusteltiin kyläläisten yhteisiä aktiviteetteja, kyläyhdistysten kokoontumistiheyttä ja kokousten osallistujamääriä. Yli puolet vastanneista oli osallistunut talkoisiin, yhteisten alueiden kunnossapitoon tai varojen hankkimiseen yhteistä toimintaa varten. Keskustelutilaisuuksia oli ollut järjestämässä joka toinen. Näiden toimintamuotojen arvioitiin olevan suosittuja myös lähivuosina. Myös yhteisiä toimintatiloja oli kunnostettu tai kunnostettiin parhaillaan monin paikoin tai se oli lähivuosien suunnitelmissa.

Yhteistoiminnassa korostui tiedottaminen. Välineinä olivat useimmin jäsentiedotteet, mutta myös verkkosivut ja tiedotuslehdet. Yli puolet yh-

distyksistä kokoontui vähintään joka toinen kuukausi, joka viides kerran kuukaudessa ja joka seitsemäs useammin kuin kerran kuukaudessa. Kokouksiin osallistui yleensä enintään 10 henkeä, mutta joka kolmannessa kokouksessa väkeä oli enemmän. Väestökatoalueilla yhteistoiminnan monipuolisuutta rajoitti osallistujien vähäisyys, tosin monilla alueilla kyläyhteisöjen sisäinen yhteistoiminta oli edelleen vilkasta ja monipuolista.

Keskinäisen yhteistoiminnan ohella kylätoimijoiden yleisin paikallisia resursseja kokoava ja vahvistava tekijä oli yhteistyö kunnan kanssa (kuva 2). Vahvaa yhteistyötä oli myös muiden kylätoimikuntien kanssa. Yli puolet vastaajista mainitsi lisäksi yhteistyön seurakunnan, metsästysseuran, paikallisen Leader-toimintaryhmän, kyläkoulun tai urheiluseuran kanssa. Lähes puolet vastaajista oli tehnyt yhteistyötä myös paikallisten yritysten

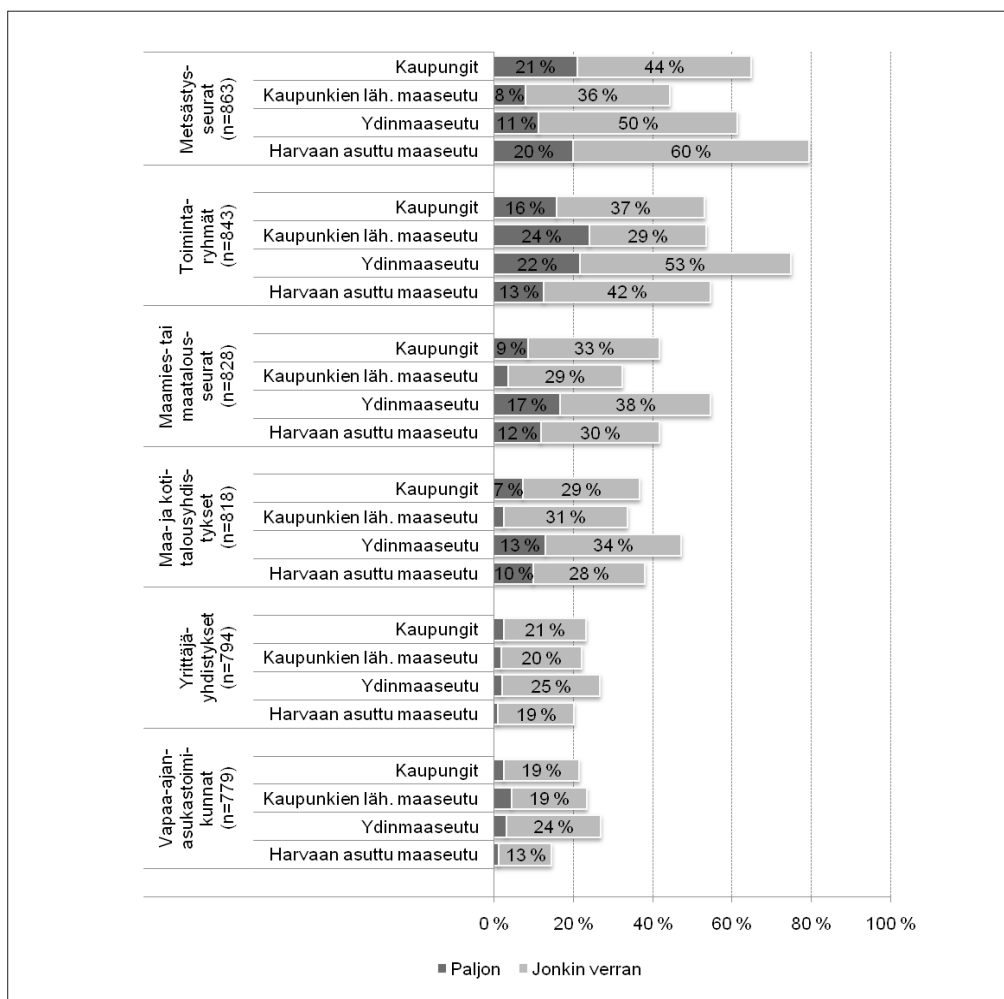

KUVA 2. Kyläyhdistysten yhteistyötahot, prosentteina vastanneista (n=857–1 031)

kanssa. Yhteydet korkeakouluihin ja kansainvälisiin organisaatioihin olivat sen sijaan hyvin harvinaisia. Kylätoimijoiden yhteistyö aluehallintoviranomaisten (ELY-keskukset ja maakuntaliitot) kanssa selittyi pääosin hanketoiminnan lisääntymisen kautta. Lisäksi 12 % ilmoitti tekevänsä yhteistyötä jonkin muun tahon kanssa.

Yhteistyössä ilmeni myös alueellisia eroja. Vilkkainta se oli niillä kyläluuceilla, joiden väestömäärän

vastaajat arvioivat lisääntyneen vuosina 1999–2009. Selkeimmin tämä ilmeni kuntien, kotiseutuyhdistysten ja kyläkoulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Harvaan asutun maaseudun tilanteen heikkeneminen näkyi myös yhteistyösuhteiden laimeutena. Merkityksellistä oli kuitenkin metsästyssseurojen kanssa tehtävä vahva yhteistyö. Ydinmaaseutu erottui puolestaan useissa yhteistoiminnan muodoissa muita alueita aktiivisempänä (kuva 3).

KUVA 3. Maaseututyypeittäin luokiteltuna poimintoja yhteistyökumppaneista, joiden kanssa kyläyhdistykset ilmoittivat tekevänsä paljon tai jonkin verran yhteistyötä. Muina vastausvaihtoehtoina olivat "ei lainkaan" ja "en tunne asiaa"

Aineistomme perusteella kylätoiminnan perinteiset yhteistyösuhteet ovat tulkittavissa edelleen vahvoiksi. Paikallisten toimintaryhmien kautta edistetty kansainvälisyys näyttää ainakin toistaiseksi jääneen varsin laimeaksi: noin 13 % vastaajista ilmoitti pitävänsä vastausajankohtana yhteyttä ja tekevänsä yhteistyötä muissa maissa toimivien järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Kylien kansallisen etujärjestön Suomen kylätoiminta ry:n (SYTY) ja peruskylätoiminnan vuorovaikutus on kylätoimikuntien edustajien arvioimana varsin vaimeaa.

Kylätoiminnan valtakunnallisessa puhunnassa (esimerkiksi Suomen kylätoiminta 2008) esiintyvä näkemys kylätoiminnan uusista yhteistoiminnallisuuden muodoista, kuten paikallisten palvelujen tuottamisesta, ei saa aineistomme perusteella kovin vahvaa tukea. Yhteistyösuhteilla arvioituna kylätoiminta on Suomen EU-jäsenyydestä ja maaseutupolitiikan uusista välineistä huolimatta säilynyt jopa yllättävän muuttumattomana.

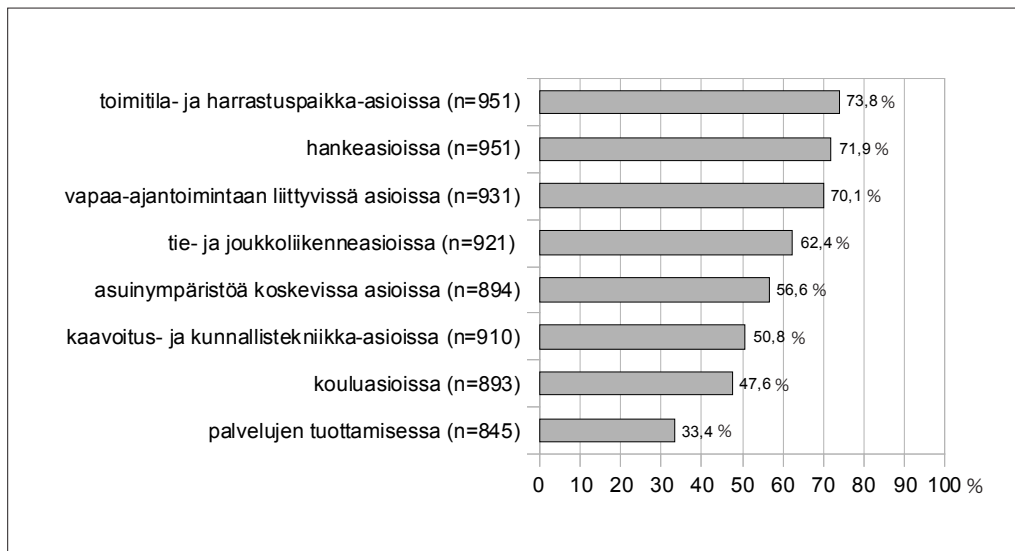
Tutkimuksemme mukaan kunta on edelleen ylivoimaisesti tärkein kylätoiminnan yhteistyökumppani. Asiaa on aihetta tarkastella lähemmin, sillä neoendogeneenisessä teoriakehyksessä kunta edustaa paikallista organisaatiota, jolla on potenti-

aalinen välittäjärooli ulkoisten ja sisäisten kehittäjien välillä.

Kylätoiminnassa kuntayhteistyö liittyi etenkin harrastustiloihin ja -paikkoihin. Keskeisiä kuntayhteistyön kohteita olivat myös toiminnan rahoitus sekä tieasiat ja joukkoliikenne. Myös asuinympäristö, kaavoitus, kunnallistekniikka sekä kouluasiat korostuivat (kuva 4). Hanketoimintaan liittyvässä yhteistyössä tuli esiin kunnan tärkeä rooli välirahoittajana ELY-keskuksen hankerahoja odoteltaessa.

Kuntayhteistyön aktiivisuus vaihteli hieman maaseututyypin välillä. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla arvioitiin tehtävän jonkin verran yhteistyötä kunnan kanssa, kun taas paljoksi määritelty yhteistyö oli yleisintä kaupunkien maaseutualueilla ja seuraavaksi yleisintä kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Kylätoiminnalla on historiallisesti tarkasteltuna ollut vahva suhde kuntiin. Yhteistyötä kunnan kanssa tutkittiin myös vuonna 1993 tehdyssä valtakunnallisessa kylätutkimuksessa. Kunnan kanssa ilmoitettiin tuolloin tekevänsä yhteistyötä 99 prosenttia vastanneista. Puolet kylätoimikunnista vastasi tekevänsä kunnalle aloitteita kylää koskevista asioista paljon ja kymmenesosa erittäin paljon. (Laurila 1993: 50.)

KUVA 4. Asiat, joissa tehdään yhteistyötä kunnan kanssa, prosentteina vastanneista

Kyselyymme vastanneista hieman yli puolet kertoi tekevänsä kunnalle aloitteita tai vetoomuksia kylien etuja ja kylätoimintaa koskevissa asioissa. Kolme viidestä arvioi tekevänsä niitä seuraavien 3–5 vuoden aikana jonkin verran ja paljon lähes kaksi viidestä. Eniten aloitteita kunnalle ilmoittivat tekevänsä kyselyajankohtana ja lähitulevaisuudessa kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla asuvat. Laurilan tutkimukseen verrattuna vajaassa kahdessakymmenessä vuodessa kylien ja kuntien välinen suhde on ainakin näillä mittareilla arvioituna säilynyt hyvin samanlaisena (Laurila 1993: 50–51). Merkkejä kuntayhteistyön suhteellisesta heikkenemisestä on kuitenkin harvaan asutulla maaseudulla.

Suunnitelmallisuus

Tarkastelemme kyläsuunnitelmia välineinä, joiden avulla kyläläiset viestivät tavoitteitaan muille maaseutupoliittisen järjestelmän tasolle ja erityisesti kylien kehittämisen rahoittajille. Tässä vuorovaihtuskäytännössä on aineistomme perusteella sekä kylätoiminnan omaehtoisuutta rakentavia että rajoittavia elementtejä.

Kyselyymme vastanneiden mukaan 72 prosentilla toiminta-alueista on tehty kyläsuunnitelma vähintään kerran. Vajaa puolet kertoi tuoreimman suunnitelman tai ohjelman olevan vuosilta 2005–2009. Runsas neljännes ajoitti sen vuosille 2000–2004 ja vajaa neljännes vielä vanhemmaksi. Tästä syntyi epäily, että suuri osa kyläsuunnitelmista jää päivittämättä, jolloin ne menettävät ajankohtaisuutensa eivätkä enää pysty täyttämään tehtäväänsä. Arvio saa tukea myös muista lähteistä. Päijät-Hämeen kyläohjelman 2004–2009 sosiaalisessa tilinpäätöksessä todetaan tavoitteeksi, että ohjelmakauden päättyessä puolet alueen kyläsuunnitelmista olisi ajan tasalla. Jakson päättyessä päivitettyjä suunnitelmia oli vain 23 prosenttia. Tilinpäätöksen mukaan vain hieman yli kolmannes kyläyhdistyksistä seuraa vuosittain kyläsuunnitelman toteutumista. (Kohti viihtyisiä ja elinvoimaisia kyliä? 2010.)

Kyläsuunnitelmia ei tutkimuksemme mukaan koeta kovin käyttökelpoisiksi jatkuvan kehittämistyön välineiksi, koska suunnitelmien ajantasaisuus-

desta ei kattavasti huolehdita. Suunnitelmat saataan kokea liian muodollisiksi eivätkä kyläyhteisöt välttämättä ole kiinnostuneita maaseutupoliittisen järjestelmän ylätasoin linjauksista.

Suunnitelmia voidaan tehdä kertakäyttöisiä tarpeita varten ja ennen kaikkea hanketoimintaan mukaan pääsemiseksi. Tuolloin voi aidosti olla kyse jonkin omaehtoisen tarpeen sovittamisesta ulkoisen ohjausjärjestelmän vaatimuksiin. Toisaalta kyse voi olla myös jonkin aluekehitysohjelman edellyttämän hankkeen ideoinnista ja tavoitteet olla ulkoapäin omaksuttuja, eivät omista tarpeista nousevia. Tällöin ne eivät ole omiaan yhdistämään asukkaita eivätkä herättämään keskinäistä luottamusta.

Suunnitelmien päivittämättä jättäminen viittaa siihen, ettei niillä nykytuotoisina nähdä olevan kylätoimintaan luontevasti liittyvää tehtävää. Osa kyläyhdistyksistä on arvioinut suunnitelmien olevan lyhytaikaisestikin hyödyttömiä, koska suunnitelmia ei ole tehty. Ulkosyntyisten maaseutupoliittisten ja sisäsyntyisten omaehtoisten kehittämistavoitteiden on arvioitu olevan niin kaukana toisistaan, että hedelmällisiä neoendogeenisen kehittämisen mukaisia asetelmia ja hankkeita ei ole syntynyt.

Hankkeet neoendogeenisen maaseutupoliitiikan ja kylätoiminnan nivelyminä

Kyläsuunnitelmat toteutuvat hankkeiden kautta. Hankkeet ovat nykyisen kylätoiminnan keskeinen sisältö (Nieminen 2000: 128). Hankkeita on erilaisia ja vain osa niistä on rahoitettu julkisin varoin. Näitä ulkoisen rahoituksen hankkeita voidaan tarkastella kylätoiminnan omaehtoisuuden ja eksoogeenisten tekijöiden välisinä nivelyminä ja analysoida samalla kylätoimijoiden hankekäytännöstä esittämien arvioiden perusteella neoendogeenisen maaseutupoliitiikan paradigman toimivuutta.

Hankkeita luonnehtii tavoitteellisuus, vastuullisuus ja ainutkertaisuus. Niillä on selvä alku ja loppu. Hankkeiden onnistuminen edellyttää paikallisten olosuhteiden ja ilmapiirin tuntemista. Lisäksi tarvitaan hankehallinnon osaamista, sosiaalisia taitoja ja hankkeen toimialan tuntemusta. Menestystä haetaan kylien, kunnan ja kehittäjäorganisaati-

oiden yhteistyöasetelmista. (Hyyryläinen & Rannikko 2000b: 192–193.)

Kylätoiminnan tila 2010 -kyselyyn vastanneista yhteisöistä hieman yli puolet oli itse toteuttanut vähintään kerran kehittämishankkeen viiden viime vuoden aikana. Useimmin oli toteutettu yhdestä kolmeen hanketta. Neljän tai useamman hankkeen toteuttaminen oli hyvin harvinaista. Eniten hankkeita on toteutettu ydinmaaseudulla ja vähiten harvaan asutulla maaseudulla.

Hankkeet olivat yleensä olleet hyvin pieniä. Viiden viime vuoden julkisen rahoituksen määräksi vastaajat ilmoittivat alle 10 000 tai alle 50 000 euroa (taulukko 2). Suurempiin hankkeisiin ei ole ollut juurikaan mahdollisuuksia, koska tarvittavan omarahoitusosuuden hankkiminen on kyläyhteisöille työlästä. Osalle vastaajista jo 5 000 euroa hankkeen minimikokona tuntui liian suurelta.

Hankkeiden suuruusluokissa ei ole merkittäviä maaseututyypin välisiä eroja.

Tyypillisessä hankkeessa on kunnostettu yhteisiä tiloja, laadittu kylä- tai maisemasuunnitelmia, koottu kyläkirjoja tai järjestetty erilaisia tapahtumia. On tehty kylän verkkosivuja, toimittu rakennusperinnön säilyttämiseksi tai tuettu vanhuspalveluja. Retkeilymahdollisuuksia on parannettu kunnostamalla paikallisia vesistöjä ja luontopolkuja. Hankkeiden avulla on myös parannettu teitä, rakennettu kevyen liikenteen väyliä tai jätevesiviemäriä haja-asutusalueelle, perustettu vesiosuuskuntia sekä kohennettu asuinalueiden viihtyisyyttä.

Kyläyhteisöt ovat osallistuneet myös muiden organisaatioiden toteuttamiin hankkeisiin, mutta kumppanuuksia on ollut jonkin verran vähemmän kuin omia hankkeita. Laajat sateenvarjohankkeet

TAULUKKO 1. Yhteisöjen itse toteuttamien hankkeiden lukumäärä viiden viime vuoden aikana maaseututyypeittäin, prosentteina vastanneista

Toteutettujen hankkeiden lukumäärä	Maaseututyypit				Yhteensä
	Harvaan asuttu maaseutu	Ydin-maaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupungit	
	%	%	%	%	%
Ei yhtään hanketta	53,8	34,1	46,8	50,6	47,4
1–3 hanketta	42,3	58,3	46,8	46,9	47,8
4–6 hanketta	1,1	3,6	3,2	1,3	2,0
Yli 7 hanketta	0,0	1,8	0,8	0,4	0,6
En tunne asiaa	2,8	2,2	2,4	0,8	2,1
Yhteensä	100,0 (n=359)	100,0 (n=223)	100,0 (n=124)	100,0 (n=239)	100,0 (n=945)

$\chi^2 = 30,64^{***}$ (khiin neliö -testi laskettu ilman luokkaa "en tunne asiaa" ja kaksi edellistä luokkaa yhdistettyinä luokaksi "4 hanketta tai enemmän")

arvioitiin hyödyllisiksi silloin, kun jokin muu taho hoitaa hallinnon ja itse voi osallistua käytännön tekemiseen. Varsinkin pienten kylätoimikuntien edustajat pitävät muiden hallinnoimia yhteistyöhankkeita hyödyllisinä.

Noin puolet kyselylomakkeen palauttaneista vastasi avoimeen kysymykseen: ”Esittäkää edustamanne yhteisön ja omien kokemusten perusteella vapaa-uoitaisesti kommentteja hanketoiminnan eduista, hyödyistä, heikkouksista tai ongelmista”. Vastauksissa esitettiin kielteisiä arvioita enemmän kuin myönteisiä. Monet näkivät hanketoiminnassa vain huonoja puolia ja selvästi harvemmat vain hyviä puolia.

Aineistomme avovastauksissa kerrottiin hankkeiden pahimmillaan jakaneen kylän eri leireihin

ja tästä aiheutuneiden säröjen haitanneen yhteistyötä vielä vuosienkin jälkeen.

Kylällämme hanke -sanalla on negatiivinen merkitys! 2000-luvun (alkuvuodet) hankkeet ”jakoivat” kylämme. Ja näistä kärsimme vieläkin! (Kainuu, harvaan asuttu maaseutu)

Osa kyläyhteisöistä oli pystynyt hyödyntämään hankkeita paremmin. Hankkeiden myönteisimmiksi piirteiksi arvioitiin mahdollisuudet uuden toiminnan kehittämiseen ja ulkopuolisen rahoituksen saamiseen. Samalla yhteistyöasetelmat monipuolistuvat ja yhteisöllisyys lisääntyy. Yhteisöllisyyden aste tai yhteistyön määrä eivät kuitenkaan yksin selitä hankkeiden määrää. Vaikka yhteistyö olisikin vahvaa, voi hankkeita olla vähän. Ehkä

TAULUKKO 2. Yhteisön itse toteuttamiin hankkeisiin myönnetty julkinen rahoitus maaseututyypeittäin viiden viime vuoden aikana kyselyyn vastanneiden arvioimana, prosentteina vastanneista

Hankerahoituksen suuruusluokka	Maaseututyytit				Yhteensä
	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupungit	
	%	%	%	%	%
Alle 10 000 euroa	39,1	37,7	35,7	27,6	35,4
10 000–49 999 euroa	33,0	41,7	31,4	44,0	38,0
50 000–99 999 euroa	6,7	6,6	7,1	6,7	6,7
100 000–149 999 euroa	4,5	3,3	2,9	3,0	3,6
Yli 150 000 euroa	0,6	2,6	7,1	6,0	3,4
En tunne asiaa	16,2	7,9	15,7	12,7	12,9
Yhteensä	100,0 (n=179)	100,0 (n=151)	100,0 (n=70)	100,0 (n=134)	100,0 (n=534)

$\chi^2 = 9,36$ (khiin neliö -testi laskettu ilman luokkaa ”en tunne asiaa” ja kaksi edellistä luokkaa yhdistettyinä luokaksi ”100000 euroa tai enemmän”)

vahvan yhteistyön kulttuurissa ei aina koeta tarvetta ulkoistaa kylän yhteisiä kehittämispöytäkirjoja hankkeiksi. Toisaalta harvaan asutuilla ja vähäväkisillä alueilla kylätoimijat saattavat nähdä hankkeet yhteistyön lisäämisen välineinä.

Yhteisöllisyys kasvaa yhdessä tekemisen kautta. Tulokset pysyviä, konkreettisiakin (kirja, kunnostettu kylätalo) tai toimintopedagogisia parantavia. Kunnan / (kaupungin) hankelainoituksen "keksiminen" 10 vuotta sitten auttanut alueen muitakin toimijoita. Hanketoiminnan "pelisäännöt" tarkentuneet huomattavasti, vaatii kylissä lisää tarkkuutta ja osaamista. (Kymenlaakso, kaupungin maaseutualue)

Työläs hallinnointi on kyselyssä useimmin esille tuotu hankkeiden kielteinen piirre. Hankehallinto on joustamaton ja edellyttää yhdenmukaisia käytäntöjä riippumatta siitä, miten ne sopivat yksittäisen kylän tilanteeseen. Kyselyn mukaan paperityöstä suuri osa koettiin täysin turhaksi.

Turhan byrokraattinen, ei innosta hakemaan pieniin projekteihin. (Satakunta, ydinmaaseutu)

Hallinnoinnin vaatavuuden arvioitiin lisääntyneen ohjelmakausittain. Osa vastaajista olikin luopumassa hankkeista juuri hallinnon hankaloitumisen vuoksi. Menettelytapojen lisäksi hanketoimintaa kritisoitiin lyhytkestoisuudesta ja kertaluonteisuudesta. Pitkäjänteiseen kehittämiseen kaivattaisiin pysyvämpiä resursseja.

Hakeminen työlästä, joten luovuttu. Hanke on kytketty kertaluonteiseen toimintaan. Tarve on pitkäjänteiseen toimintaan joka ruokkii pysyvää yhteisöllisyyttä. (Lappi, kaupungin maaseutualue)

Muita esille tuotuja haittoja olivat vaatimus omahoituksesta, maksatusten viipyminen sekä ongelmat väliaikaisrahoituksen saamisessa. Jotkut kertoivat joutuneensa ottamaan pankkilainaa selvittääkseen hankkeiden aiheuttamista maksuvelvoitteista.

Hankkeet ovat usein henkilösidonnoisia ja hankehallinnon rasittavuuden joutuu kokemaan pieni aktiivien joukko. Vetäjälle ja muulle ydinryhmälle kasaantuu helposti liiaksi tehtäviä ja vastuuta. Tätä saattaa seurata uupumus ja vetäytyminen. Ongelma on myös hankkeen päättymisen jälkeinen loppaaminen, vaikka hankkeen aikana on ollut vilkasta toimintaa ja asiat ovat edenneet. Tällainen kieli kylätoiminnan ja kuntien liiallisesta etäisyy-

destä. Hyvät käytännöt eivät juurro vakiintuneeksi toiminnaksi. Valtavirtaistaminen ei toimi, kun hyvät käytännöt eivät tartu. (Ks. myös Oksa 2008: 257–258.)

Eri syiden vuoksi huomattava osa kylistä ei tee hankkeita. Kylätoiminnan piirissä on edelleen yhteisöjä, jotka eivät ole rekisteröityjä. Niille oman hankerahoituksen hakeminen ei ole mahdollista. Hankkeiden hakumahdollisuuden puuttumista kritisoitiin yhtenä ongelma-kohtana.

Ulkopuolista hankerahoitusta voisi hyödyntää vasta sitten, kun on rekisteröity yhdistys. Kylätoimikuntamme ei ole rekisteröity ja toimintamme on hyvin vapaamuotoista. Rekisteröitymisen edellytyksenä olisi aktiivisten toimijoiden määrän lisääntyminen, mistähän löytyisi. (Pohjois-Savo, harvaan asutettu maaseutu)

Hankkeiden ulkopuolelle jääville tai kokemien ongelmien vuoksi syrjään jätettyville olisi tarpeen tarjota muita kehittämisen ja osallistumisen muotoja esimerkiksi kylätoiminnan ja kuntien yhteistyön kehittämisen kautta.

Neoendogeeninen maaseutupolitiikka kylätoiminnan aktiivien arvioimana

Maaseudun kehityksessä vaikuttavat edelleen vahvoina eksogeeniset rakenneyhteydet. Kaupunkien läheistä maaseutua lukuun ottamatta palvelujen heikentyminen sekä väestö- ja työpaikkakato ovat maaseudulla jatkuneet myös 2000-luvulla (Ponnikas ym. 2010). Kehityksen pääsuuntaa ei siis ole onnistuttu kääntämään, vaikka viimeisimmät tiedot viittaavatkin alueellisten hyvinvointierojen lievään kaventumiseen (Karvonen ym. 2010: 228).

Maaseudun elinvoimaan ja hyvinvointiin tähtävä poliitiikka on 1990-luvulta lähtien kehitetty monitasoisen ja -tahoisen vuorovaikutuksen ajatuksen perustuen. Maaseutupolitiikassa on järjestelmällisesti rakennettu verkostomaista hallintaa ja toimintamallia. Tähän uuteen maaseutupolitiikan paradigmaan liittyen on vahvistettu paikallista osallistumista ohjelmaperustaiseen maaseudun kehittämiseen. Kylät nähdään monitasoisen järjestelmän paikallistoimijoina, ja 56 Leader-toimintaryhmää paikallisen aloitteellisuuden välittäjinä.

Yhteistoiminnallisuuden ja suunnitelmallisuuden luonne

Tulostemme mukaan kylätoiminta on edelleen elävä osa maaseudun kansalaistoimintaa. Sen keskiössä on oman kylän kehittämistä palvelevien voimavarojen kokoaminen. Käytännössä kylätoiminta on kyläläisten yhteisten aktiviteettien edistämistä, kyläympäristön kunnostusta, toiminnasta tiedottamista, kyläkokouksien järjestämistä ja yhteisiä hankkeita. Kylätoiminnan ydintä on edelleen kylän tarpeista nouseva, endogeeninen kehittäminen.

Lähes 20 vuotta sitten tehdyn valtakunnallisen kylätoimintatutkimuksen tuloksiin verrattuna voidaan todeta, että yhteistoiminnalliset suhteet kylätoiminnassa ovat säilyneet pääpiirteittäin samoina (Laurila 1993). Suurimmassa osassa kylä yhteistyötä tehdään entiseen tapaan ja pitkälti entisten yhteistyökumppanien kanssa. Vaikka kylätoimintaa on tasaisesti eri puolilla Suomea, kylätoiminta näyttää jatkavan alueellisesti erilaistuvaa kehitystään heikentyen huolestuttavasti harvaan asutulla maaseudulla.

EU-jäsenyyden aikana ohjelmaperustainen kehittäminen ja julkisen rahoituksen hankkeet ovat tulleet osaksi kylätoimintaa. Kyläyhdistyksiä on kannustettu rekisteröitymään ja tekemään kyläsuunnitelmia, jotta ne voivat hakea hankerahoitusta. Rekisteröitymisaste onkin jatkuvasti kasvanut. Kyläyhdistyksistä ja -toimikunnista on rekisteröimättömiä kuitenkin edelleen joka neljäs. Ahkerasti tehtyjen kyläsuunnitelmien päivittäminen näyttää ontuvan.

Olemme edellä eritelleet sitä, miten neoendogeeniseen maaseudun kehittämisen paradigmaan perustuva maaseutupolitiikka ilmenee kylätoiminnassa. Tutkimusongelmamme kannalta keskeinen havainto on, että kylätoimijoiden keskuudessa hankkeisiin liittyvä hallinnointi herättää laajalti epäluottamusta. Aineistosta välittyy hyvin kriittinen suhtautuminen nykyiseen hankekäytäntöön: nykymuotoisia ulkoisen rahoituksen hankkeita ei koeta erityisen hyvin kylätoimintaan soveltuviksi. Kriittiki kohdistuu ensisijaisesti hankkeiden mukanaan tuomaan mittavaan sääntelyyn ja byrokraatiaan, jotka jättävät varsinaisen toiminnan toissijaiseksi. Lyhytkestoisten hankkeiden kautta ei koeta mahdolliseksi ratkaista perustavanlaatuisia ongelmia eikä

saavuttaa pysyviä muutoksia. Koska yhdenmukaisuusvaatimukset eivät ota huomioon tapausten ja ympäristöjen erilaisuutta, uhkaavat tarjolla olevat hankevälineet jäädä käyttämättä eikä todellisiin kehittämistarpeisiin saada tarvittavia resursseja.

Kylätoiminnan ja maaseutupolitiikan uuden hallinnan niveltäminen

Kylätoiminnan suunnitelmallisuutta on edellä korostettu ulkopuolisten resurssien kokoajana ja kommunikaatiokäytänteenä, jonka kautta kyläläisillä on mahdollisuus kytkeä omia tavoitteitaan laajempiin aluekehittämisen asetelmiin. Näin ajateltuna kylätoiminta verkostoituu diskursiivisen aluekehittämisen puheisiin ja teksteihin: laajassa aluekehittämisen kentän vuorovaikutuksessa välittyy merkityksiä ja tulkintoja monensuuntaisesti ja ne vaikuttavat myös paikallisen toiminnan sisältöön. Aluekehitysohjelmien kirjoittamisessa, lukemisessa ja tulkitsemisessä ei pyritä pelkästään jaettuun hahmotukseen maailmasta, vaan myös vaikuttamaan siihen, miten maailmaa tulisi määritellä ja muuttaa. (Ahlqvist 2008.)

Aluekehittäminen on vuorovaikutuksen, kommunikaation ja diskurssien toisiinsa kietoutumisen tila. Tässä artikkelissa esitelty neoendogeenisen paradigman keskeinen kysymys kuuluu, millä tavoin tästä vuorovaikutuksesta voitaisiin saada mahdollisimman keskustelevalta, eri osapuolia huomioivalta ja ristiriitaisiakin tavoitteita yhteen sovittava.

Analyysimme mukaan kylätoiminnan omaehtoisuus vierastaa neoendogeenisen maaseutupolitiikan nykykäytänteitä. Kun suunnitelmallisuuden ehtoja asetetaan kylien ulkopuolelta, joudutaan liikaa sopeutumaan ulkoiseen ohjaukseen. Hankekäytännöt ovat liian jäykkiä, niiden tulokset eivät vakiinnu ja liian usein toiminta lopahtaa rahoituksen päättymiseen.

Lyhytkestoisiin ja raskaiksi koettuihin hankkeisiin perustuva toimintapolitiikka ei itsestään selvästi tue kylien omaehtoisia kehittämisspyrkimyksiä. Tältä osin aineistomme tukee jo aiemmin saatuja tutkimustuloksia maaseutupoliittisen järjestelmän rajoittavasta luonteesta, joka maaseudun paikallisuudessa näyttäytyy ”ylhäältä annettuna todellisuutena” (Salmi 2003). On hyvin mahdollista, että

koettujen ongelmien vuoksi yhä suurempi osa kylätoimijoista vetäytyy hanketoiminnasta, jos käytänteitä ei muuteta.

Huolimatta maaseutupoliittisen järjestelmän kehittämistä, ohjelmaperustaisuudesta ja maaseudulla jatkuneesta murroksesta, omaehtoisen kylätoiminnan toiminnallinen ydin on säilynyt yllättävän muuttumattomana, mutta neoendogeeniseen paradigmaan perustuvan maaseutupolitiikan kehitysvaikutus näyttää jääneen heikoksi. Aineistomme osoittaa, että kylätoiminta on edelleen vapaaehtoisen kansalaistoiminnan vahva käytäntö. Siinä on syvään juurtunutta omaehtoisuutta, joka näyttää hylkivän ulkosyntyisiä ohjelmaperustaisen maaseutupolitiikan menettelyjä. Tämä luo haasteita prosessien uudistamiselle.

Maaseutupolitiikassa on hyvin korostuneesti painotettu yhtäältä keskushallinnon politiikkatoimia (ministeriöt ja muut valtakunnan tason organisaatiot) ja toisaalta paikallista tasoa (toimintaryhmät ja kylät). Tässä asetelmassa kunnat ovat jääneet vähemmälle huomiolle, vaikka niillä on paikallisina vaikuttajina ja aluekehitysvastuisina yhteisinä tämänkin tutkimuksen perusteella suuri merkitys kylätoiminnassa.

Paikallisuuden uudet tilat – tulevan pohdintaa

Neoendogeenisen maaseutupolitiikan tarkastelu-kehityksessä on keskeistä kysyä: miten kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia parannetaan oman lähiympäristön kehittämistä koskevissa monimutkaisissa vuorovaikutusprosesseissa. Ovatko nykyiset institutionaaliset ratkaisut ja käytössä olevat menettelyt toimivia? Kylätoiminta on yksi neoendogeenisuuden koekenttä, jolla yleinen suunnitelmallisuuden korostaminen ja erityisesti kyläsuunnitelmien tekemiseen kannustaminen on nähty vaikutusmahdollisuuksien lisääjinä. Kylätoimijoiden kokemusten mukaan tämä kommunikaatiokanava ei kuitenkaan toimi. On siis perusteltua kritisoida nykyistä virkamiesvetoista, professionaalista ja byrokraattista suunnittelukäytäntöä, jossa toimitaan liikaa hallinnon ehdoilla.

Kuntainstituution käynnissä oleva murros vaikuttaa laajalti kansalaisten osallistumisen edellytyk-

siin ja siten myös kylätoiminnan tulevaisuuteen. Kylissä tapahtuvan aktiivisen vaikuttamisen kytkeytyminen suurenevien kuntien poliittisiin ja hallinnollisiin prosesseihin on paikallisesti ja valtakunnallisesti tärkeä teema. Vähäisen toimivallan käytäntöjen tehostumuksesta kylien etujen puolustamisessa ja maaseudun lähipalvelujen organisoinnissa on myös tutkimuksellista näyttöä (esim. Leinamo 2010). Sen sijaan kylien kuntasuhdetta maaseutupolitiikassa ei ole pohdittu riittävästi. Kunnat ohittava maaseutupolitiikan linjaus olisi kylätoiminnan tulevaisuuden kannalta hyvin ongelmallinen eikä se vastaa kylien ja kuntien välisen suhteen historiallista perinnettä eikä nykyisiä vaatimuksia.

Tutkimuksemme perustuu paikallisten kylätoimijoiden näkemyksiin, mutta se heijastanee kansalaisten näkemyksiä hallinnon ja kansalaisten yhteistoiminnan laadusta myös laajemmin. Kansalaiskeskeisyydestä on siirrytty hallintokeskeisyyteen, kuten Risto Heiskala ja Anu Kantola (2010) muustosta luonnehtivat. Tutkimuksemme keskeiseen tulokseen kiteytyy kansalaisten osallisuuden kannalta koko maaseutupoliittisen järjestelmän uudistumisen keskeinen tematiikka, mutta samalla myös paikallisuuden uudistumisen vaatimus. ”Uudessa paikallisuudessa” on keskeistä paikkaperustainen politiikka ja siihen kytkeytyvä todellinen kansalaisten toimivalta vaikuttaa niin omien lähiyhteisöjensä palveluihin, maankäytön suunnitteluun kuin harrastusmahdollisuuksiin.

Kylien kehittäjien ja kuntien yhteistyön syventäminen on maaseudulla tärkeä paikallisuuden uudistumisen alusta. Kunnilla voisi olla nykyistä vahvempi välittäjärooli. Tämä kuitenkin edellyttää, että hallintajärjestelmiä ja johtamista kehitetään vuorovaikutteisemmiksi. Ohjelmien ja suunnitelmien sisältämien hankekäytäntöjen tulisi olla joustavampia. Paikallisuuden uudistuminen saa tukea neoendogeenisen kehittämisen paradigman ajatuksista, mutta maaseutupolitiikassa on keskeistä pohtia, miten tätä kehitystä voitaisiin käytännössä vahvemmin tukea. Neoendogeenisen kehittämisen paradigman todeksi tekeminen ja kansalaislähtöisen uuden paikallisuuden edistäminen ovat tärkeä teema myös uuden kuntalain valmistelussa, jossa on suhtauduttava vakavasti toimivaltaisen kunnan-osademokratian kehittämiseen.

Kiitokset

Tutkimuksen on Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän esityksestä rahoittanut maa- ja metsätalousministeriö. Kiitämme myös toimitusta sekä käsikirjoituksen anonyymejä arvioijia rakentavista ja lopputulosta parantaneista kommentteista.

LÄHTEET

Ahlqvist, Toni 2008. Alueellisen muutoksen teknologiat. Informaatiotalouden rakentuminen Varsinais-Suomessa vuosina 1985–2001. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 266. Turun yliopisto, Turku.

Alanen, Aulis J. 1976. Santeri Alkio. WSOY, Helsinki.

Alapuro, Risto 1994. Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933. Hanki ja jää, Helsinki.

Frank, Andre Gunder 1971. Kapitalismi ja alikehitys Latinalaisessa Amerikassa: historiallisia tutkimuksia Chilestä ja Brasiliasta. Tammi, Helsinki.

Hautamäki, Lauri 1979. Elävä kylä. Kylätoiminnan opas. Gummerus, Helsinki.

Hautamäki, Lauri 1980. Toimintatutkimuksen mahdollisuudet vaikuttaa alueelliseen kehitykseen – esimerkkinä kylätutkimus 1976. Suomen antropologi 5(3): 126–134.

Hautamäki, Lauri 1989. Elävä kylä – Elävä kotiseutu – Elävä Suomi. Kylätoiminnan tausta, synty ja laajeneminen kansanliikkeeksi. Julkaisusarja A2/89. Kyläasiain neuvottelukunta, Helsinki.

Hautamäki, Lauri 1996. Maaseutupolitiikka uudistuu – vai uudistuuko? Maaseudun uusi aika 4(1): 32–35.

Heiskala, Risto & Anu Kantola 2010. Vallan uudet ideat: Hyvinvointivaltion huomasta valmentajavaltion valvontaan. Teoksessa: Pietikäinen, Petteri (toim.) Valta Suomessa. Gaudeamus, Helsinki. 124–148.

Hyyryläinen, Torsti 1994. Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Line Sixtyfour Publications, Mikkeli.

Hyyryläinen, Torsti 2007. Toimintaryhmätyö paikallisen kehittämisen metodina. Maaseudun uusi aika 15(3): 20–36.

Hyyryläinen, Torsti & Pertti Rannikko 2000a. Kohti monikansallista maaseutupolitiikkaa. Teoksessa: Hyyryläinen, Torsti & Pertti Rannikko (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino, Tampere. 13–20.

Hyyryläinen, Torsti & Pertti Rannikko 2000b. Sosiaalinen pääoma ja paikallinen kehittäminen. Teoksessa: Hyyryläinen, Torsti & Pertti Rannikko (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino,

Tampere. 189–200.

Hyyryläinen, Torsti, Hannu Katajamäki, Sirkku Piispanen, Päivi Pylkänen & Vesa Rouhiainen 2011. Kylätoiminnan tila 2010. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Julkaisuja 22. Mikkeli.

Kaikkonen, Rauno & Torsti Hyyryläinen 1999. ”Maaseutupolitiikka tarvitsee rohkean vision ja strategian”. Lauri Hautamäen VIP-haastattelu. Maaseudun uusi aika, 7(3): 71–76.

Karvonen, Sakari, Timo M. Kauppinen & Katja Ilmarinen 2010. Koe-tun hyvinvoinnin erot ja kehitys asuinpaikan mukaan. Teoksessa: Vaarama, Marja, Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) Suomalainen hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. 216–232.

Katajamäki, Hannu 1988. Alueellisen työnjaon muotoutuminen Suomessa. Turun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja nro 121. Turun yliopisto, Turku.

Katajamäki, Hannu & Rauno Kaikkonen 1991. Maaseudun kolmas tie. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Seinäjoki. Sarja A:1. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.

Knuutila, Seppo & Pertti Rannikko 2008. Sivakka ja Rasimäki tutkimuksina. Johdanto. Teoksessa: Knuutila, Seppo, Pertti Rannikko, Jukka Oksa, Tapio Hämynen, Hannu Itkonen, Heidi Kilpeläinen, Mikko Simula, Sinikka Vakimo & Marjaana Väisänen: Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 9–22.

Kohti viihtyisiä ja elinvoimaisia kyliä? 2010. Päijät-Hämeen kyläohjelman 2004–2009 sosiaalinen tilinpäätös. Saatavissa: http://phky-lat.fi/file/files/Sot20_julkaisu202010.PDF. [Viitattu 21.1.2011].

Kumpulainen, Kaisu 2008. Mistä on vuoden kylät tehty? Maaseudun uusi aika 16(2): 44–58.

Kuukasjärvi, Lauri 1993. Maaseutu, tutkimus ja paradigmot – maantieteellisen maaseutututkimuksen lähestymistavat 1960-luvulta 1990-luvulle. Maaseutututkimuksen vuosikirja 1993.

Laurila, Pia 1993. Työ ja asukkaat elävässä kylässä. Raportteja ja artikkeleita Nro 20. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.

Laulajainen, Pertti 1979. Sosialidemokraatti vai kommunisti. Vaaliekologinen tutkimus Suomen poliittisen työväenliikkeen jakautumisesta kansalaissodan jälkeen. Itä-Suomen Instituutin julkaisusarja A:6. Mikkeli.

Leinamo, Kari 2010. Yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista. Vuosina 2001–2009 toteutettujen maaseutu–kaupunki-kuntaliitosten tarkastelua. Julkaisu No 131. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti, Vaasa.

Lowe, Philip, Jonathan Murdock & Neil Ward 1995. Beyond endogenous and exogenous models: Networks in rural development. Teoksessa: van der Ploeg, Jan Dirk & Gerrit van Dijk (toim.)

- Beyond Modernization: The Impact of Endogenous Rural Development. Van Gorcum & Comp, Assen, Netherlands. 87–105.
- Nieminen, Kalle 2000. Kylien hanketoiminta Kainuussa. Teoksessa: Hyryyläinen, Torsti & Pertti Rannikko (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino, Tampere. 120–141.
- OECD 2006. The New Rural Paradigm: Policies and Governance. OECD, Paris.
- Oksa, Jukka 2008. Kehittäjät kylässä. Teoksessa: Knuutila, Seppo, Pertti Rannikko, Jukka Oksa, Tapio Hämynen, Hannu Itonen, Heidi Kilpeläinen, Mikko Simula, Sinikka Vakimo & Marjaana Väisänen. Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 241–259.
- Ponnikas, Jouni, Timo Tiainen, Johanna Hätäjä & Jarmo Rusanen 2010. Suomi ja alueet. Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut numero 60. Kunnallisan kehittämissäätiö, Helsinki.
- Rannikko, Pertti 2003. Kylä muutoksen objektina ja subjektina. Takaisin Revonkylään. Teoksessa: Puhakka, Antero, Minna Suutari & Silva Tedre (toim.). Notkea liike – Pirkko Ahosen juhkakirja. Joensuun yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia 11. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Ray, Christopher 1999a. Endogenous Development in the Era of Reflexive Modernity. *Journal of Rural Studies* 5(3): 257–267.
- Ray, Christopher 1999b. Towards a Meta-Framework of Endogenous Development: Repertoires, Paths, Democracy and Rights. *Sociologia Ruralis* 39(4): 521–537.
- Ray, Christopher 2000. The EU LEADER Programme: Rural Development Laboratory. *Sociologia Ruralis* 40(2): 163.
- Ray, Christopher 2001. Culture Economies, A perspective on local rural development in Europe Newcastle: Centre for Rural Economy, CRE. University of Newcastle upon Tyne.
- Ray, Christopher 2003. Governance and neo-endogenous development, Review paper for Defra, the Countryside Agency and Economic & Social Research Council. Defra, London.
- Saartenoja, Antti 2004. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus alueellisessa kehittämissäätiössä. Turun yliopiston julkaisu- ja. Sarja C, osa 214. Turku.
- Salmi, Anita 2003. Ylhäältä annettu todellisuus. Leaderin ja ohjellisen aluekehityspolitiikan jäljillä. *Acta Wasaensia* 118, *Aluetiede* 8. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Shucksmith, Mark 2010. Disintegrated Rural Development? Neo-endogenous Rural Development, Planning and Place-Shaping in Diffused Power Contexts. *Sociologia Ruralis* 50(1): 1–14.
- Soikkanen, Hannu 1966. Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Maalaiskuntien liitto.
- Stöhr, Walter, B. & Fraser D. R. Taylor (toim.) 1981. Development from Above or Below? The Dialectics of Regional Planning in Developing Countries. John Wiley and Sons.
- Suomen kylätoiminta 2008. Vastuuta ottava paikallisyhteisö. Kylätoiminnan ja Leader-ryhmien valtakunnallinen ohjelma 2008–2013. Suomen kylätoiminta ry:n (SYTY) julkaisu 2/2008. Suomen kylätoiminta ry, Helsinki.
- Suomen kylätoiminta ry. Saatavissa: <http://www.kylatoiminta.fi>. [Viitattu 24.11.2010].
- Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 7/2006. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Toimiva maaseutu 1996. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Maa- ja metsätalousministeriön asettaman työryhmän ehdotukset ja perustelut. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/1996. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Helsinki.
- Ward, Neil, Jane Atterton, Tae-Yeon Kim, Phillip Lowe, Jeremy Philipson & Nicola Thomson 2005. Universities, the Knowledge Economy and “Neo-Endogenous Rural Development”. Centre for Rural Economy, CRE, Discussion paper Series No.1.
- Woods, Michael 2006. Rural Geography. Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring. Sage, London.